

2/2012 Sofia

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON ASIAKASLEHTI
HELSINGFORS STADSMUSEUMS KUNDTIDNING

Muotoilua ennen designia
Made in Helsinki 1700–2012 -näyttely

Stadens äldsta för de minsta
Sederholmska huset blir Barnens stad

Kerjäläinen kassakirjassa
Tutkijan hätkähdyttävä löytö

04 Terttu Ruotsalainen ehti olla 40 vuotta töissä Koskelan sairaalapesulassa. Kaupunginmuseo tallentaa monenlaisten työpaikkojen muistoja.

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo / Juho Nurmi

06 Opan emaliastiat ovat esimerkki varjoon jääneestä helsinkiläismuotoilusta, joka nostetaan arvoonsa Made in Helsinki 1700–2012 -näyttelyssä.

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo / Ira Launiala

14 I november riktas man stegen till Sederholmska huset som då ska bli Barnens stad. Där får man undra vad dessa barnkängor från 1940-talet kunde berätta.

Bild: Helsingfors stadsmuseum / István Bolgár och Juho Nurmi

- 04 Kaupungin likapyykin pesijät
- 06 Tehty Helsingissä
- 12 Museo valokeilassa
- 14 Stadens äldsta öppnar famnen för de minsta
- 16 Helsinkiin!
- 18 Tutkijan työpöydältä
- 20 Uutisia
- 22 Brief in English
- 23 Tapahtumakalenteri elokuu 2012 – tammikuu 2013
- 24 Museot ja näyttelyt

Parempaa kaupunkia tekemässä

Loppupuolelle kallistuva muotoilupääkaupunkivuosi on tuonut esiin sen, että design on paitsi esineiden myös tarkoituksenmukaisten ja toimivien palveluiden suunnittelua. Myös Helsingin kaupunginmuseo harjoittaa palvelumuotoilua kohentaakseen kulttuuriperinnön saavutettavuutta.

Kantakaupungin vanhin rakennus, Sederholmin talo, omistetaan marraskuussa kaupungin nuorimmille *Lasten kaupunki* -näyttelyn avautuessa. Museo voi näin tarjota entistä parempia, helposti eri puolilta kaupunkia saavutettavia palveluita päiväkodeille, kouluille ja perheille. Lasten kaupunki tuo elämää Helsingin vanhaan ytimeen ja edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Samalla alkaa Elefantti-kortteliin syntyvän uuden museokeskuksen toteutus, joka jatkuu vuosina 2014–16.

Keski-Uudenmaan maakuntamuseona kaupunginmuseo parantaa kulttuuriperinnön saavutettavuutta myös laajemmin. Elokuun lopulla avautuu Uudenmaan

museo-opas -verkkoportaali, joka on tehty Uudenmaan liiton tuella ja yhteistyössä Länsi- ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseoiden kanssa. Sen avulla löytää kätevästi Uudenmaan rikkaan historian ja moninaiset museot.

Myös museon kirjahankkeet lisäävät kulttuuriperintötiedon saatavuutta. Syksyllä ilmestyvä Helsingin arvokkaita porrashuoneita käsittelevä teos nostaa esiin usein piiloon jäävää, yksityisen ja julkisen rajalla olevaa rakennusperintöä ja kannustaa vaalimaan sisätiloja.

Kehittämällä jatkuvasti palvelujaan kaupunginmuseo pyrkii luomaan paremman museon – ja paremman kaupungin. Tutustukaa museon tarjontaan ja antakaa palautetta, jotta voimme kehittyä edelleen!

Tiina Merisalo
museonjohtaja

Kaupunginmuseo harjoittaa palvelumuotoilua.

Stadsmuseet utnyttjar service design.

En bättre stad som mål

Designhuvudstadsåret som nu går mot sitt slut har lyft fram att design handlar om också annat än föremål – nämligen om ändamålsenlig och funktionell service. Även Helsingfors stadsmuseum utnyttjar kundorienterad tjänstedesign (även kallad service design) för att göra kulturarvet mer tillgängligt.

Den äldsta byggnaden i stadskärnan, Sederholmska huset, tillägnas stadens yngsta när utställningen *Barnens stad* öppnas i november. Museet kan således erbjuda daghem, skolor och familjer allt bättre tjänster, som är lätta att nå från olika stadsdelar. Barnens stad livar upp Helsingfors gamla centrum och främjar barns och ungdomars välfärd. Samtidigt börjar planeringen och byggandet av ett nytt museicentrum i kvarteret Elefanten, ett projekt som fortsätter åren 2014–16.

Som Mellersta Nylands landskapsmuseum utvecklar stadsmuseet kulturarvets tillgänglighet också på större plan. Den nya nätportalen Nylands museiguide, som öppnas i slutet av augusti, är gjord med stöd från Nylands förbund och i samarbete med landskapsmuseerna i Östra

och Västra Nyland. Genom portalen hittar man på ett praktiskt sätt den rika historien och de mycket varierande museerna i Nyland.

Också museets böcker gör kulturarvet mer tillgängligt. Museet ger på hösten ut en bok om Helsingfors värdefulla trapphus. Boken presenterar ett ofta undanskymt byggnadsarv, som ligger på gränsen mellan det privata och det offentliga, och uppmuntrar till att vårda interiörer.

Genom att ständigt utveckla sin service strävar stadsmuseet efter att skapa ett bättre museum – och en bättre stad. Bekanta er med museets utbud och ge feedback, så att vi kan utveckla vår verksamhet!

Tiina Merisalo
museidirektör

Kaupungin likapyykin pesijät

Kaupunginmuseo dokumentoi jatkuvasti muuttuvaa Helsinkiä, ei vain paraatinäkymiä vaan myös arkista aherrusta – vaikkapa äskettäin lakkautetussa Koskelan sairaalapesulassa.

TEKSTI: ELISA SARPO, TUTKIJA

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / JUHO NURMI

Likapyykinlajittelussa ollaan "akvaariossa" – kullakin pesulan työpisteellä on omanlaisensa huumori.

Keväällä 1959 pidettiin Koskelassa Kunnalliskodintie 4:ssä Helsingin kaupungin uudenaikaisen keskuspesulan harjannostajaiset. Vuonna 1998 laitos muutettiin kaupungin liikelaitokseksi ja vuonna 2009 Helsingin Tekstiilipalvelu -nimellä kulkenut pesula liitettiin Uudenmaan Sairaalapesula Oy:öön sen Koskelan yksikkönä.

Viime vuonna Koskelan yksikkö yhdistettiin Keravan yksikön kanssa ja toiminta siirrettiin Keravalle. Muutosta oli odotettu jo kymmenen vuoden ajan, eikä pesularakennuksen kunnon kannalta tärkeisiin investointeihin ryhdytty. Nyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset ovat purku-uhan alla ja myös yli viisikymmenvuotinen työkuulttuuri on kadonnut.

Kaupunginmuseo halusi tallentaa tämänkin puolen Helsingin kaupungin toiminnasta ennen sen päättymistä ja toteutti keväällä 2011 Koskelan sairaalapesulassa

nykydokumentointiprojektin. Rakennus, pesulan työprosessi sekä pesulan lämpölaite valokuvattiin, kahta pesulatyöntekijää haastateltiin ja täydennettiin museon kokoelmia pesulatyöhön liittyvin esinelahjoituksin.

Kuin perheenemännän painajainen

Näin otsikoi Iltasanomat 9.2.1961 jutussaan hiljattain avautuneesta pesulasta. Harvalla on käsitystä siitä, millaista pesulan toiminta on ja minkälainen organisaatio taustalla vaikuttaa. Pestävän pyykin määrää voi olla vaikea hahmottaa. Pesulatyöntekijä voi tänä päivänäkin joutua vastailemaan sellaisiin kysymyksiin kuin: "Onko ne kolmen kilon koneita, mil te pesette?" tai "Onks teillä iso piha, missä te ne kuivatatte?"

Kysymykset tuntuvat pesulavierailun jälkeen hassunkurisilta. Pestävän pyykin määrä on keskimäärin kymmentuhatta kiloa päivässä, ja – vaikka likapyykinlajittelu

tehdään käsin – pyykki ohjautuu tietokonepääteeltä kolmelle pesukoneelle.

Saapuvan pyykin määrään ovat vaikuttaneet vuosikymmenten aikana monet seikat, jotka heijastelevat yhteiskunnan eri ilmiöitä. Koskelan yksikön hallintojohtaja Mikko Kujalan arvion mukaan keskeisiä syitä pyykkimäärän vähenemiselle ovat terveydenhuollon ja sosiaalitoimen säästötoimet, vaatteiden materiaali-muutokset, kuten kertakäyttötuotteiden lisääntyminen, tekstiilikuitujen keventyminen ja lääkityksen ja hoitomenetelmien kehittyminen.

Pyykistä vaatteeksi – arkea ja elämän käännekohtia

Kun pyykki tulee pesulaan, se punnitaan ja kuljetetaan säkeissä likapyykin lajitteluun ”akvaarioon”. Pyykki lajitellaan säkkeihin, jotka kulkeutuvat likapyykkivarastoon odottamaan pesukoneisiin menoa. Kolme konetta pesee pyykin, josta se tulee halutun kosteana tunneloitavaksi tai mankeloitavaksi. Viikkaamossa mankeloidut ja tunneloidut vaatteet ja vuodevaatteet taitellaan hyllyille, joilta tilauksen kokoaja kerää tarvitsemansa tuotteet rullakoihin. Ne huputetaan ja viedään odottamaan kuljetusta.

Pesulaan tulevassa pyykissä näkyvät elämän äänilaidat. Pestävänä on leikkaussalivaatteita, potilasvaatteita ja lakanoita vanhainkodeista ja synnytyssairaaloista sekä vaatteita asunnottomien asuntoloista. Kätilöopiston potilasvaatteen kohdalla heräävät omat muistot vuodelta 2007, kun kuopus syntyi. Toisaalta mieleen saattaa nousta se viimeinen kohtaaminen sukulaisen vuoteen äärellä, kun jätettiin hyvästi. Aika ajoin pesulan työntekijän käsiteltäväksi tulee myös ruumispaitoja. *Et kyl, se, sitä jotenkin pidetään niin kun... semmosena, et sitä ei laiteta minnekään villasukkien väliin... Et kai jokuhan sit kohallaan miettii, et mitkä on ne taustat siin vaatteessa.*

Helppo tulla, helppo lähteä

Pesulaan on usein tultu töihin vain vähäksi aikaa. Tosin monelle työntekijälle piipahdus on johtanut työuraan, ja pesulassa on viihdytty eläkeikään asti. Rekrytointi on hoitunut usein suusta suuhun, useasti pesulatyöntekijöiden lapset ovat tulleet kesätyöntekijöiksi. Pesulatyöntekijän lapsi on ollut helppo ottaa töihin, *...et kyl se kuka on parempi kattomaan kesätyöntekijän perään, kun sen äiti. Ei kukaan, ei kukaan.* Parhaimmillaan Koskelan pesulassa oli kolme sukupolvea töissä ja jopa kolmannes työntekijöistä asui lähialueilla. Viikkaamossa toimi myös sosiaaliviraston työhönkuntoutusyksikkö. Sen toiminta päättyi Keravalle siirtymisen myötä.

Pesula-alalle voi nykyään myös kouluttautua. Tämä lisää luonnollisesti ammatin arvostusta, mutta pesulaan ei kenties olekaan enää niin helppoa tulla töihin. Pesularakennus ja sen seinät olivat tulleet pitkäaikaiselle työntekijälle rakkaiksi, *kyl mä oon vielki tän talon seiiniä taputellu, et voi hyvä rakas vanha kotipesula, ei oo sun voittanutta.* Kun lähdön aika Keravalle koitti, ei Koskelan pesulasta ja sen työyhteisöstä ollut taatusti helppo lähteä.

Koskelan sairaalapesula (suunnittelijat Jonas Cedercreutz ja Helge Railo) on kaupunkikuvallisesti merkittävä rakennus ja pesulan lämpölaitoksen savupiippu monelle tuttu maamerkki.

KUVAT: HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / JUHO NURMI

Tuotantohallissa ovat kaikki pesukoneet, kuivaus ja mankelointi. Pesulan 93 työntekijää työskentelevät kahdessa vuorossa.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / JUHO NURMI

Pesuohjelmien ohjausyksikössä Elina Hietanen selvittää pesuhäiriötä.

Tehty Helsingissä

Kaupunginmuseon designpääkaupunkivuoden laajin näyttely *Made in Helsinki 1700–2012* esittelee helsinkiläisen työn helmiä kolmelta vuosisadalta.

TEKSTI: MINNA SARANTOLA-WEISS, TUTKIMUSPÄÄLLIKKÖ

Ajattelemme usein, että esine on käyttäjänsä jatke, jotakin, mitä me käytämme itse, mutta asian voi kääntää myös toisinpäin. Joskus esine määrääkin käyttäjänsä. Korkokengät ja naisten hatut ovat esimerkkejä esineistä, jotka vaikuttavat käyttäjänsä ja kertovat hänen asemastaan yhteiskunnassa. Näyttelyn muotialongin catwalkilla pyörähdellessä tämän voi kokea omista nahoissaan.

Kunnia osaamiselle

Made in Helsinki -näyttely on kunnianosoitus osaamiselle, jota Helsingissä on ollut sen perustamisesta vuonna 1550 lähtien. Kaupungit olivat tuolloinkin osaamiskeskuksia, jotka kokosivat aikansa parhaat tekijät. Tämän näyttelyn vanhin esine on Johan Singin valmistama hopeinen viinapikari aivan 1700-luvun ensimmäisiltä vuosilta, ajalta ennen suurta Pohjan sotaa. Museon kokoelmassa on toki vanhempiakin esineitä, mutta niiden tekijöitä ei tunneta tai he eivät ole helsinkiläisiä. Helsinki oli pitkään pieni kaupunki, jonne ylellisyysesineet hankittiin suuremmista kaupungeista.

Kun teollinen tuotanto löi itsensä läpi, tehdas- tuotteet ohittivat käsityötuotteet arvostuksessa. 2000-luvulla suunta on kääntynyt. Yksilöllisyyden tavoittelu ja ekologiset arvot ovat palauttaneet käsityölle sille kuuluvan arvon.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KUURU

Helsingin hopeaseppien hienot kermakot ja sokeriastia 1700-luvulta edustavat vanhinta helsinkiläistä muotoilua Made in Helsinki -näyttelyssä.

LUENTOJA, OPASTUKSIA JA UUSIOTYÖPAJOJA

Made in Helsinki -näyttelyn oheisohjelma avaa aihepiiriin uusia ulottuvuuksia ja tarjoaa yleisölle tilaisuuden muotoilla omin käsin. Opastuksia on tarjolla runsaasti, ja uutuutena museon tutkijat pitävät lyhyitä johdantoja näyttelyyn, kukin omasta näkökulmastaan. Syyskauden luennoilla perehdytään Helsingin vaiheisiin teollisuus- ja muotoilukaupunkina. *Kultaa*

ja hopeaa -tapahtumassa tutustutaan jalometalleihin niin vaalittuina antiikkiesineinä kuin nykymuotoilijoiden materiaalina. Uusix-verstaan työpajoissa opitaan muun muassa, miten tehdään koruja pyörän sisäkumista ja pyöräytetään uusiotyökaluiksi jouluksi. Tarkempia tietoja oheisohjelmasta saa museon tapahtumakalenterista lehden toiseksi viimeiseltä sivulta.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IRA LAUNIALA

Nykyajan hopeaseppä työskentelee paljolti samaan tapaan kuin edeltäjänsä 1700-luvulla. Sanna Nuutinen sahaa korun osaa työpöytänsä ääressä helsinkiläisen Juju Jewelleryn verstaalla. Näitä 2000-luvun hopeaesineitä on myös esillä näyttelyssä.

UPEA KIRJA ESITTELEE HELSINKILÄISEN TYÖN HELMIÄ KOLMelta VUOSISADALTA

Made in Helsinki -näyttelyä syventää samanniminen kirja, joka tuo esiin laajan valikoiman kaupunginmuseon kokoelmien aarteita, helsinkiläistuotteita 1700-luvulta nykyaikaan, hopeapikareista teräskattiloihin, silkkihapsuista ulkoiluhaalareihin. Museon tutkijat ovat kaivaneet esiin paljon uutta tietoa esineistä ja tarinoista niiden taustalla. Myös konservointitapoja ja esinevalokuvausta on kehitetty, ja siten museoesineet

elävät ja hengittävät teoksen vaikuttavissa kuvissa. Näyttävästi muotoiltu, ulkoasultaan ja painojäljeltään huoliteltu teos voitti Vuoden kirja -sarjan Antalis Design & Print Awards 2011 -kilpailussa.

Made in Helsinki 1700–2012 –helsinkiläisen työn helmiä kolmelta vuosisadalta. 276 sivua, 32 euroa. Kirjan voi ostaa muun muassa Hakasalmen huvilasta tai Museokaupasta, Sofiankatu 4.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KUURU

Made in Helsinki -näyttely tuo esiin työn ja tekijät esineiden takaa. Esineistä, kuten Wilh. Salinin nyöripunomon koneista, saa lisätietoja kosketusnäyttötäuluista.

Pääkaupunkiasema toi Helsinkiin 1800-luvulla monien käsityöalojen taitajia ja vaativia asiakkaita, joille valmistettiin muun muassa ylellisiä huonekaluja.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KUURU

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IS-TIIVAN BOLSKA JA JUHO NURMI

Made in Helsinki 1700–2012 -näyttely esittelee muun muassa mainosgrafiikkaa 1930-luvulta: K.R. Hirkvallion kilpi- ja reklaamimaalaamon mallinäytteitä.

Suomalainen design ei aina ole ollut vaaleaa, käytännöllistä ja pelkistettyä. Wilh. Salinin nyöripunomon iltalaukku 1910-20-luvulta.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IRA LAUNIALA

Muotisolonki Bertha Puiston tyylikkää luomukset vievät boutique-muodin kulta-aikaan. Tämä iltapuku oli käytössä vuoden 1958 Miss Suomi -kisoissa, muun muassa kisat voittaneen Pirkko Mannolan yllä. Näyttelyssä sen voi nähdä myös kisoista tehdyssä filmissä.

Näyttelyssä esitellään siksi kokoelmaesineiden lisäksi myös muutamien nyky-Helsingissä työskentelevien osaajien työtä. Hopeaseppiä, kenkämaakareita ja puuseppiä oli Helsingissä yhtä lailla 1700-luvulla kuin nykyisinkin. Kolmen korumuotoilijan yhteisyritys Juju Jewellery, kenkäsuunnittelija Minna Parikka ja Puusepäntiike Ranka jatkavat hyvin vanhoja perinteitä, mutta tuotteet ja työtavat ovat tiukasti tätä päivää.

Esineet keskipisteessä

Kaupunginmuseon näyttelyt kertovat usein tarinan, jota kuvitetaan kokoelmissa olevilla esineillä ja valokuvilla. Made in Helsinki -näyttelyssä päärooli on annettu esinekokoelman aarteille. Esinefriikki voi ihaila esineitä ja niiden tekijöiden taitoja. Näyttely ei kuitenkaan keskity pelkästään klassisiin antiikki- ja keräilyesineisiin, vaan esillä on myös arkisempia ja vieraampiakin tavaroita.

Vuosi muotoilun pääkaupunkina antaa kaupunginmuseolle mahdollisuuden laajentaa tarinaa helsinkiläisen muotomaailman historiasta ja kertoa, että Helsingissä on tehty esteettisesti ja toiminnallisesti laadukkaita esineitä myös perinteisen design-kertomuksen ulkopuolella. Opan kattilarivistöt ja Easy Beasy -lastenhaalari kertovat siitä, miten arkisimpienkin esineiden takaa voi löytyä tiukkaa muotoilujattelua.

Wilh. Salinin nyörimylly ja pliseeraus kone puolestaan vievät aikaan, jolloin esinekulttuuri oli aidosti toisenlainen. Tupsut ja nyörit olivat sata vuotta sitten luonnollinen ja yleinen osa sisustusta, virkapukuja ja vaikkapa hattuja. Tänäpä niitä ei enää juuri näe, eikä nyörimyllyn käyttötarkoitusta takuulla arvaa, kun sellaisen näkee. Isoäidin lapsuudesta tuttu esine on muuttunut osaksi nykyajan arkeologiaa.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IRA LAUNIALA

Naiset yrittäjinä

Esine voi olla johtolanka tarinaan, joka laajenee esineen aineellisten ominaisuuksien ulkopuolelle. Made in Helsinki -näyttelyn esineet herättävät kysymyksiä vaikkapa tekijöiden sukupuolesta. Perinteiset ammattikuntamestarit olivat miehiä, sillä niin määräsivät sekä laki että tapa. Yrityksen perustaminen ja työntekijöiden palkkaaminen olivat lain mukaan mahdollisia vain miehille aina vuoteen 1879 asti.

Kuitenkin monet naiset joutuivat yrittämään, koska heille ei ollut tarjolla muuta elantoa. Naiset toimivat jo keskiajalla kodinhoitoon, ruoanlaittoon ja vaatteiden valmistukseen liittyvillä aloilla, jotka jäivät virallisen yritystoiminnan katveeseen.

Jako näkyy myös näyttelyn esineiden valmistajissa. Puusepät, instrumenttimaakarit ja metalliteollisuuden pyörittäjät ovat miehiä, tekstiilialan yrittäjät puolestaan naisia. Easy Beasyn yhden naisen perheyrittäjä, joka käynnistyi oman keittiöpöydän äärestä, jatkoi 1800-luvun modistien perinnettä. Ajat kuitenkin myös muuttuvat. Juju Jewelleryn

Kepeä käännös
catwalkilla vie
putkihuonekalujen
pariin.

naihopeasepät toimivat alalla, joka on perinteisesti ollut hyvin miehinen.

Muotoilua Helsingissä

Muotoilun käsite liittyy teollisen tavarakulttuurin aikaan. Sitä ennen käsityötaito sekä esineiden muoto ja ulkonäkö kulkivat käsi kädessä, eikä niitä ajateltu erillisinä. Teollinen tuotanto edellytti uudenlaisia ammattilaisia, jotka osasivat ratkoa esineen ulkonäön ja toiminnallisuuden kysymyksiä ja sovittaa ne teolliseen prosessiin.

Suomessakin näitä ammattilaisia ryhdyttiin kouluttamaan 1900-luvun alkuvuosina. Opetus keskittyi Helsinkiin, Taideteollisuuskeskuskouluun, joka toimi Ateneumin tiloissa. Nykyään koulun perinne jatkuu Aalto-yliopistossa. Suurin osa muotoilutyöstä tapahtuu teollisuudessa, teollisena muotoiluna.

Muotoilun käsite kattaa 2000-luvulla laajan kentän, joka ulottuu konkreettisista esineistä erilaisiin pilvimaailman virtuaalipalveluihin. Se on yhtä aikaa sekä hyvin laaja että hyvin erityinen. Vaikka muotoja ja esineitä on

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KURU

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KUURU

Made in Helsinki -näyttelyn muotisolongin catwalk kutsuu näyttelykävijöitä kokeilemaan mannekiinin roolia.

Putkifunkiksen muotokieli ja 1930-luvun räväkkä värimaailma pääsevät oikeuksiinsa näyttelyssä.

Suunnittelutoimisto Amerikan Jussi Salmivuoren luoman näyttelyarkkitehtuurin voimakkaat värit saavat esineet hehkumaan.

kaikkialla ympärillämme, kaikki esineet ja niiden valmistajat ja suunnittelijat eivät pääse osaksi sellaista muotoilun kaanonia, jota esitellään kansainvälisissä näyttelyissä tai Helsingin ydinkeskustan design-liikkeissä. Muotoiluun liitetään enemmän mielikuvia laadusta ja ammattilaisuudesta kuin keskivertoarkiesineisiin ja niiden tekijöihin.

Helsinki on muotoilukaupunki

Vuosi 2012 avaa kiinnostavan näkökulman sekä muotoilun että Helsingin kehitykseen. Helsinki on tänä vuonna ollut 200 vuotta Suomen pääkaupunki. Samaan aikaan Helsinki on myös maailman muotoilupääkaupunki.

Ensin tulee mieleen kysyä, liittyvätkö asiat toisiinsa mitenkään. Kyllä liittyvät. Rikas esinekuluttuuri ja siitä kehittynyt muodonanto itsenäisenä prosessina eli design edellyttävät markkinoita ja kiinnostunutta asiakaskuntaa. Suomessa nämä keskittyivät 1800-luvun loppuun mennessä Helsinkiin. Jos Turku olisi pysynyt pääkaupunkina, kertoisimme nyt aivan toisenlaista muotoiluhistoriaa.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / IIRA LAUNIALA

Made in Helsinki 1700–2012

Hakasalmen huvila, Mannerheimintie 13b.
Auki 12.6.2012–1.9.2013 ke–su klo 11–17, to klo 11–19.
Vapaa pääsy.

Uudenmaan koko museokirjo verkkoon

Historiallinen Uusimaa on tulvillaan menneisyyden muistoja, joita esittelevät moninaiset museot voi 29.8.2012 lähtien löytää kätevästi yhteisestä verkkoportaalista www.museo-opas.fi.

TEKSTI: EERO SALMIO, MAAKUNTAMUSEOTUTKIJA
KUVAT: SAKARI KIURU

Sivuston valmistuminen on osa maakuntamuseoiden Museoviraston kanssa tekemiä nelivuotissopimuksia. Kuluvan kauden yhtenä tavoitteena on edistää erityisesti pienten museoiden näkyvyyttä verkossa.

Kattava ja helppokäyttöinen sivusto

Museo-opas kootaan koko Uudenmaan kattavaksi, jotta se palvelisi paremmin käyttäjiään. Museoita esiteltäessä on lähdetty käyttäjien tarpeista ja unohtettu hallinnolliset ja ammatilliset rajat. Niinpä museokävijän ei kiintoisia kohteita etsiessään tarvitse tietää, minkä maakuntamuseon piirissä mikäkin paikallismuseo sijaitsee. Jo olemassa oleva Länsi-Uudenmaan museoportaali jää olemaan omana sivustonaan, ja sen museoesitykset linkitetään Museo-oppaaseen.

Museo-oppaan valmistuttua Uudenmaan museot ja alueen rikas kulttuurihistoria ovat helposti sähköisesti saavutettavissa. Sivusto tehdään suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, ja se sisältää yli 180 museon tiedot. Sivujen ilme on selkeä ja käytettävä. Käyttäjät voivat etsiä museoita monin tavoin kuten nimen, teeman tai vaikkapa tarjolla olevien palveluiden mukaan.

Museo-oppaassa on jokaisesta museosta perustiedot, lyhyt esittelyteksti ja muutama kuva. Laadukkaat ja edustavat kuvat ovat tärkeässä asemassa. Monesta pienestä museosta on otettu ensimmäiset ammattitasoiset kuvat vasta tämän hankkeen yhteydessä. Näin vierailua suunnitteleva kävijä voi Museo-oppaan avulla muodostaa hyvän käsityksen kustakin museosta.

Uudenmaan museoita esittelevä verkkosivusto on viimeistelyvaiheessa Helsingin kaupunginmuseumuseossa. Vastaavia museoportaaleja on tehty viime vuosina useita ympäri Suomea. Länsi- ja Itä-Uudellamaalla on ollut omat portaalinensa, mutta koko Uudenmaan kattava palvelu on toistaiseksi puuttunut.

Uudenmaan museo-opas tehdään yhteishankkeena, jonka osapuolina ovat Uudenmaan kolme maakuntamuseota – Raaseporissa päämajaansa pitävä Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo, Keski-Uudenmaan maakuntamuseona toimiva Helsingin kaupunginmuseumuseo ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseona toimiva Porvoon museumuseo – sekä Itä-Uudenmaan museoitten yhteistyöprojekti. Hankkeeseen on saatu maakunnan kehittämisrahaa Uudenmaan liitolta.

Museoretkelle Uudellamaalla

Museo-opas tarjoaa matkailijoiden innoitukseksi valikoiman museoretkiä, joissa Uudenmaan museoita on koottu erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Retkikohteita on niputettu muun muassa aiheen tai sijainnin mukaan. Reittejä on muokattu niin pyöräilijöille, autoilijoille, veneilijöille kuin junamatkailaisillekin. Retkien pituus ulottuu muutaman tunnin pyrähdyksistä monen päivän museomatkoihin.

www.museo-opas.fi

www.museiguide.fi

I Sederholmska huset öppnas i november en ny utställning för barnfamiljer. Illustration av Christel Rönns ur boken Vilket museibesök.

Stadens äldsta öppnar famnen för de minsta

Kommer barn- och skolmuseet att fortsätta med sin verksamhet? En gammal dam avslöjar stadsmuseets nya utställningsplaner...

TEXT: ANNA FINNILÄ, MUSEILEKTOR

Mina första 250 år

Jag har stått i hörnet av Senatstorget sedan år 1757. Köpman Johan Sederholm lät uppföra mig i tegel och klä mig i en sofistikerad blågrå dräkt. På huvudet bär jag en mansardhatt. Vill inte skryta, men på 1700-talet var jag det ståtligaste privathuset i Helsingfors. Sederholm var en framgångsrik storföretagare som ägde sågar, fabriker och herrgårdar. Med hjälp av sin förmögenhet kunde han inreda en rymlig bod och ett vackert hem innanför mina väggar.

Jag vill bli
ett trivsamt och
omtyckt museum.

Släkten Sederholm sålde mig när jag hade fyllt 65 år. De följande hundra åren inhyste jag bagerier, en tobaksfabrik och en läskedrycksfabrik, en fruntimmersskola, ett urmakeri samt en vin- och bokhandel. Under släkten Kiseleffs tid 1866–1912 bodde här dessutom över hundra hyresgäster och det var mycket spring i trap-porna. Det var tunga tider, men som belöning fick jag en gul tidsenlig klänning, balustrader och förstora-de fönsteröppningar.

1900-talet var för mig en ganska lugn period. Svenska gården idkade här restaurangverksamhet tills staden köpte mig år 1949. Efter en hel del ändringar i mina konstruktioner blev jag en rådstugurätt som folk ibland lämnade med tungt sinne. År 1985 övertogs jag av stads-museet som grundligt undersökte min hälsa. Skadade delar reparerades, men huvudprincipen var att bevara det rådande tillståndet. Trots principen fick jag lyckligtvis en ny blågrå klänning som var nästan lika fin som originalet. Nu har jag snart i tjugo år varit en av stadsmuseets filialer. Jag har sett många olika slags utställningar passera, men i november 2012 lär det bli något helt nytt.

Välkommen till "Barnens stad"

Jag skall bli en mötesplats, där olika generationer kan upptäcka hur stadslivet och barndomen har förändrats under de senaste seklerna. Utställningen heter "Barnens stad" och den består av fyra helheter: en 1700-tals miljö, ett gammalt klassrum, en presentation av barndomens historia samt ett mormors-hem från 1970-talet.

I min famn i nedre våningen får de minsta dyka in i min kära barndomstid. Genom lek och inlevelse får de en uppfattning om livet på en 1700-talsgata. Barnen får lasta av ett handelsfartyg och bära varorna till Sederholms

bod samt hjälpa perukmakare Ekström och skomakarmästare Holm i deras verkstäder. Köpmansfamiljen Sederholm återupplivas i form av handdockor som kan användas i barnens egna pjäser. Barnen kan också klä sig i rollkläder och stå på scenen i teatterrummet. I nedre våningen öppnas dessutom en verkstad, där daghems- och skolbarn kan arbeta ostört eller äta sin väggkost, vilket gläder mig stort.

På min barm i andra våningen kan stadsmuseet fortsätta med de mycket omtyckta gammaldags lektionerna i ett likadant 1930-tals klassrum som i det stängda Skolmuseet. Under tidsresan skall flickorna vara klädda i förkläden och pojkarna i slipovers. Lärarinnan kräver god disciplin medan hon utför nagel- och luskontroll eller undervisar i välskrivning, högläsning och matematik. Det är precis som under den gamla goda fruntimmerskolans tid. Gammaldags lektioner ordnas för besökare i alla åldrar, för en del kan de vara fråga om nostalgi och för andra ett smakprov på en förgången och lite skrämmande skolkultur.

I andra våningen öppnas också en liten men mångsidig utställning om barndomens historia i Helsingfors. Centrala teman är barnarbete, fritid och lek samt de förväntningar och krav som de vuxna har ställt på sina barn under olika tider. Olika familjemodeller åskådliggörs med hjälp av dockhem som besökarna får leka med. Utställningens föremål och bilder kommer från stadsmuseet, men en monter har reserverats för besökarnas egna samlingar eller museets små temautställningar.

Från barndomen tar vi ett stort kliv direkt till ålderdomen, vilket gläder mig eftersom jag redan uppnått en rätt mogen ålder. Jag får inhysa ett mormors-hem inrett med bokhylla, granna möbler och tidsenliga prylar från 1970-talet. Hos mormor finns inga museiföremål, besökarna får vara nästan som hemma. Det är tillåtet att fritt röra och prova på allt bara man städar efter sig.

Verkstäder och evenemang

På förmiddagar ämnar jag ta emot bokade daghems- och skolgrupper, medan eftermiddagarna är reserverade för hobbyklubbar, vuxengrupper och andra intresserade. Vissa kvällar och veckoslut ordnas verkstäder, temaguidningar och evenemang. Jag vill bli ett trivsamt och omtyckt museum, där vuxna och barn i alla åldrar kan jämföra sina minnen och erfarenheter om barndomen förr och nu. Om besökarna därtill blir intresserade av stadens historia och gamla byggnader blir jag riktigt stolt och då orkar jag stå kvar i hörnet av Senatstorget ännu många hundra år.

Barnens stad

Sederholmska huset, Alexandersgatan 18
Öppet fr.o.m. 21.11.2012 ti-fr kl. 13-17, lö-sö kl. 11-17.
Fritt inträde.

Helsingin ensimmäinen rautatieasema valmistui 1862.

Helsinkiin!

Kirjailija Juhani Ahon pienoisromaani *Helsinkiin* (1889) on kertomus viattoman ylioppilaspojan mielikuvien sävyttämästä matkasta Kuopiosta pääkaupunkiin.

TEKSTI: EVA PACKALÉN, TUTKIJA

Matka Helsinkiin – niin mielenmatka kuin tosiasiallinenkin – oli 1880-luvulla yhä useammille suomalaisille todellisuutta, kun muuttoliike pääkaupunkiin kiihtyi. Maaseudun tilaton väestö etsi uusia toimeentulomuotoja, ja talonpoikais- ja pikkukaupunkiylioppilaat tähyilivät Helsingin parempia opiskelumahdollisuuksia.

Juhani Ahon pienoisromaani *Helsinkiin* on eräänlainen kiteytys hänen suunnitelmastaan kirjoittaa radikaali romaani 1880-luvun ylioppilaselämästä. Laajempi kertomus ei koskaan valmistunut, mutta sen säilyneet versiot käsittelevät tuon aikakauden ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Ylioppilaita satiirisesti kuvaava *Helsinkiin* sisältää monia viitteitä siitä, mitä pääkaupungin ylioppilaselämä saattaisi turmeltumattomalle tulokkaalle tarjota. Se vangitsee lumoavasti myös aikansa Helsingin keskustan illan tunnelmaa ja ilmapiiriä.

Kirjan päähenkilön Antti Ljungbergin matkan alkutaival taittuu verkkaisasti Savonlinnan kautta Lappeenrantaan sisävesilaiva "Elias Lönnrotilla". Helsinkiin hän saapuu lopulta junalla tiuhaan vaihtuvien maisemien läpi päässään nuoruutta ja vapautta symboloiva ylioppilaslakki.

Matkalla

Matkalla olo merkitsee Antin siirtymistä vapautteen pois kodin vaikutuspiiristä ja perheen asettamista ahtaista rajoista. Matkanteon aikana hänen mielessään risteilevät uudenlaiset ajatukset, toiveet ja haaveet kuten kaikki muukin laivalla koettu: aikuisemmat tuttavuudet, irtiotto mukana matkustavan ystävän vaikutusvallasta ja laivaan matkan varrella nousseiden eri paikkakuntien ylioppilaiden seura.

Antissa tapahtuvaa muutosta enteilee ensin halu näyttää, ettei hän ole kokematon nuorukainen. Mieltä kaihertaa kuitenkin päättynyt suhde lapsuudenystävän sisareen Almaan, joka on hylännyt hänet. Sisältä kumpuava kipeä muisto synnyttää Antin mielessä koston sävyttämän suuruuskuvitelman, ja hän näkee kuvankaltaisesti itsensä voittoa kotiin palaavana virkamiehenä, kruununvoutina – Helsingin herrana.

Alkumatkasta Antti etsii nuorten naisten seuraa, yrittää flirttiä, mutta ei saa haluamaansa vastakaikua. Hän tarkkailee matkustajia ja tutustuu muihin Helsinkiin matkalla oleviin ylioppilaisiin. Velvollisuuksiin sitoutumisen ja vapauden välinen ristiriita kytee ylioppilaspoikien puheissa ja rehvakkaassa käytöksessä.

Anttiakin raastaa sisäinen levottomuus: hän haluaa kokea pääkaupungin houkutukset ja kiusaukset ensin vaikka opintojen kustannuksella. Vaistot heräävät jo matkalla, nautittu alkoholi purkaa paineita ja luo nuorten välille yhteishenkeä. Rehentelevä ja varakas Kalle toimii bakkanaalien johtajana ja on rohkaiseva esimerkki naistenkin suhteen. Herkempi Antti ei vain uskalla Kallen tapaan kaapata buffettineitiä syliinsä.

Ahon ristiriitaa korostavassa kerronnassa vaihtoehdot on kiristetty äärimmilleen: mahdollista on joko ehdoton raittius, ahkeruus, kunnollisuus tai humaltuminen ja nautinnoille omistautuminen. Matkan aikana rappion ennusmerkit lisääntyvät ja Antin alennustila alkaa näyttäytyä väistämättömänä. Ryyppeysoa riittää juna-matkallakin, vaikka mielessä käyvät vuoroin sekä äiti että Alma, Antin siveellisten ihanteiden kannattelijat, joiden esikuvallisuus on käynyt kovin kaukaiseksi.

Helsingin "tulet"

Helsinkiin-teoksen kaupunkikuvaus painottuu loppujaksoon, matkan päätökseen, kun juna saapuu Helsingin rautatieasemalle, ja alkavaan illanviettoon. Jo Malmilla matkustajat alkavat valmistautua jättämään junan ja järjestävät tavaroitaan. Kun Helsingin nimi mainitaan pääteasemaa lähestyttäessä, tuntee uupunut Antti outoa pelkoa matkalla kokemastaan, omista aikomuksistaan ja toiveistaan. Todellisen Helsingin kohtaaminen onkin nyt oudon uhkaavaa. Yksinäisyyden ja orpouden tunne ottaa vallan, kun Helsingin "tulet" ilmestyvät näköpiiriin.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / DANIEL NYBLIN, 1890

Kaisaniemen lammikon rannalla sijainnut kylpylähotelli Villensauna aloitti toimintansa 1860-luvulla.

Ravintola Kappeli avattiin yleisölle kesäkuussa 1867.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / CHARLES RIIS, Noin 1885

Helsingin radanvarren huviloiden valot tuikkivat. Ylhäällä kalliolla Alppilan huvimajan edustalla loistavat soittokunnan keltaiset torvet. Kaisaniemen ravintolan parvekkeella seisoskelee ihmisiä. Antti ilmoittaa haluavansa ajaa yöksi Villensaunaan, mitä kukaan ei oikein tahdo kuulla. Aseman tungoksen läpi riepotehtuna hän kohtaa otsatukan takaa suunnattuja silmäniskuja ja aseman odotussalissa Kuopion lyseon ylioppilaita, jotka päättäväinen Kalle ohjaa eteenpäin kohti Kappelin ravintolaa.

On jo pimeää, ja asema-aukiolla palavat lyhdyt kuin juhlassa. Seurue matkaa viistosti torin poikki pehmustetuilla ajurirattailla ensin Mikonkadulle ja Esplanadille, jonka liikkeet on suljettu. Vain tupakka-puodit, joiden ovien yllä palavat punaiset valot, ovat auki, ravintoloiden ikkunat loistavat salaperäisesti. Runebergin patsaan lähellä ylioppilaat, kaartilaiset ja joutilas ”iltayleisö” liikehtivät vilkkaasti. Miehet ja naiset kulkevat käsikkäin. Kavion kopseen takaa kuuluu Kappelin musiikki.

Kappelin humussa

Kappelin ravintola oli 1880-luvulla Helsingin tärkeimpiä kohtauspaikkoja. Siellä kuultiin päivän uutiset, nautittiin tuttuja ja tuntemattomien seurasta. Antin rituaalia muistuttava tulo Helsinkiin huipentuu Kappelissa, jossa hän huumaantuu ravintolan hyöriästä, mustiin frakkeihin pukeutuneiden ”kyppareiden” taitavasta tarjoilusta. Siellä hän istahtaa pehmeälle sohvalle vihreässä huoneessa, jonka katossa palaa monivärinen kristalliruunu, seiniä koristavat maalaukset ja suuri peili. Kävelykepin kolkutus marmoripöydän laitaan ilmoittaa, että tilaus on tiedossa.

Vapauden tunne valtaa Antin, kun helsinkiläistyneet toverit toivottavat hänet tervetulleeksi pääkaupunkiin. Maljoja juodaan ja melu yltyy. Hetkeksi käytävään piipahtanut Antti on onnellinen ja huokaa: ”Voi, tätä Helsingin elämää! Tämmöistäkö tämä on? On tämä omituista! Mutta hauskaa tämä on!” Tulo hetken epävarmuus on vaihtunut voimakkaaseen elämäntunteeseen.

Kuin kangastuksena Antti näkee vielä Alman ja äidin kuvat, jotka hukkuvat valoon, äänten hälinään ja lopulta mielen hämääriin katveisiin, mitä ilmentää äidiltä lähtiessä saadun setelikäärön päätyminen lähes huomaamatta vipiksi toverille. Kallen rivosanaiset laulut ja vähäisemmätkin sutkautukset naurattavat Anttia samalla, kun silmä pitää tarkasti huolen, että likööripullon suu osuu sopivasti tyhjän lasin kohdalle.

Yö syvenee, ja on aika sulkea. Kappelin tulet on jo sammutettu, ja vain surkea kaasuliekki valaisee tietä rappusissa. Suihkulähdekään ei enää ”puhalla” vettä. Kokeneemmat toverit kannustavat vielä jatkamaan ja saattavat tahdottomaksi humaltuneen Antin huonomaineiselle Tarkk’ampujankadulle. Valkoinen lakkki on kadonnut Helsingin yöhön.

Tutkijan työpöydältä

MUSEON TUTKIJAT KERTOVAT KIINTOISISTA ESINEISTÄ, KUVISTA JA HELSINGIN HISTORIAN ILMIOISTÄ, JOIHIN HE OVAT TÖRMÄNEET TYÖSSÄÄN.

KERJÄLÄINEN KASSAKIRJASSA

Olen Made in Helsinki -projektia varten käynyt läpi Oy Wilh. Salinin nyöriinpunomon aineistoja: esineitä, valokuvia ja arkistomateriaalia. Arkistoon kuuluvat muun muassa yrityksen kassakirjat toukokuusta 1912 kesäkuuhun 1934. Niitä selaillessani löysin hätkähdyttävän merkinnän. Tiggare, kerjäläinen.

Riipaiseva pikkumerkintä ajoi selvittämään asiaa. Se toistui ja toistui. Harvoissa suomenkielisisä kohdissa asia on ilmaistu häveliäämmin: avustusta. Ensimmäinen merkintä löytyi vuodelta 1923, maaliskuun kolmannelta päivältä. Tein lopulta taulukon ja totesin merkinnän toistuvan lauantaisin, lähes viikoittain. Viimeinen merkintä on kesäkuun toiselta päivältä 1928. Kesäkuussa 1928 Salinin yritys muutti uusiin tiloihin Keskuskadulle, myymälä katutasoon ja tuotanto sekä hallinto talon yläkertaan. Sinne ei kerjäläisellä ehkä enää ollut asiaa?

Viiden vuoden ajan joku kävi Salinin liikkeessä lähes säännöllisesti, aina lauantaisin, hakemassa pienen avustuksen. Aineisto tarjoaa enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Kenestä oli kysymys? Miksi lahjoitus on merkitty kassakirjaan? Siihen on täytynyt olla yrityksen johdon suostumus. Oletan, että kyseessä oli aina sama henkilö. Oletuksen perusteena on tosin vain se, että avustus oli säännöllinen. Oliko kyseessä kenties yrityksen entinen työntekijä, jolla meni huonosti ja jota ei voinut enää palkata töihin?

Kerjäläisen saamat summat vaihtelivat vuosien mitaan. Alkuun avustussumma oli 50 penniä. Vuoden 1923 elokuussa se nousi yhteen markkaan ja huhtikuussa 1924 1,50 markkaan. Touko-heinäkuussa 1925 hätä oli suuri, koska avustus oli 2 markkaa. Loppuvuodesta se taas vaihteli 50 pennin ja markan välillä. Vuonna 1926 kerjäläinen sai yleensä markan, muutaman kerran 1,50 markkaa. Vuonna 1927 summa oli taas markka yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, samoin vuonna 1928 siihen asti, kun merkinnät päättyivät kokonaan. Yhteenlasketut summat ovat:

1923	20,50 mk
1924	43,50 mk
1925	56 mk
1926	25 mk
1927	45,50 mk
1928	20 mk

Merkinnät kassakirjaan on tehty lähes aina samalla käsialalla ruotsiksi. Muutaman kerran asialla on ollut tuuraaja, koska käsiala vaihtuu ja kielikin muuttuu suomeksi. Viikonpäivästä on vain yksi poikkeus: vuonna

Mars månader 1928

Mar 3	Tiainen lön	200
"	Tiggare	1 -
" 6	Elektricitet, pak.	81 60
"	Papper	1 50
" 10	Tiainen lön	200 -
"	Tiggare	1 -
" 14	Koivistoinen lön	700 -
" 15	Ved	225 -
" 16	Knappmätar	14 50
" 17	Tiggare	1 -
"	Tiainen lön	200 -
" 21	Papper	1 70
" 24	Tiainen lön	200 -
"	Mma lön	100 -
"	Tiggare	1 -
" 26	Fönsterrensning	25 -
" 30	Koivistoinen lön	700 -
" 31	Tiainen lön	200 -
"	Tiggare	1 -
"	Skylten tvättad	5 -
<i>Emk:</i>		<u>3159.50</u>

Pirkko Madetoja
tutkija

1925 avustus on annettu torstaina, joka oli jouluaatto: 1 markka.

Kerjäläisen saamat summat olivat vähäisiä liikkeen muihin menoihin verrattuna. Esimerkiksi maaliskuussa 1926 kassakirjaan merkittiin seuraavat menot:

1	Puita	160,-
6	Tiainen palkka	140,-
"	Sähkölasku	28,80
"	Avustusta	1,-
11	Walmu palkka	250,-
13	Tiainen palkka	140,-
15	Tilauskirja	22,-
"	Paperia	5,90
"	Koivistoinen	400,-
16	Raitiovaunu lippu	2,50
17	Kilpi pesty	5,-
"	Nuppineuloja	16,-
"	Tulitikkuja	2,75
"	Koivistoinen lön	(tyhjä)
19	1 kimp. kanttinauhaa	28,80
20	Tiainen lön	140,-
"	Tiggare	1,-
22	1 gross. knappar	30,-
24	Fönsterrensning	25,-
26	Tiainen lön	140,-
31	Koivistoinen lön	(tyhjä)

Maaliskuun 1926 aikana kerjäläinen kävi siis liikkeessä vain kahdesti, koko vuonna ylipäätään harvakseltaan, yhteensä 23 kertaa. Se oli ehkä vähän parempi vuosi. Vuosina 1925 ja 1927 käyntikertoja oli peräti 45 molempina.

Kuukauden kassasta näkee myös muuta hintatasoa tuohon aikaan. Raitiovaunulla ajelu ei köyhälle sopinut: lippu maksoi 2,50. Tiaiselle – kuka hän sitten lienee – on ajan tavan mukaan maksettu palkka kerran viikossa, lauantaina. Kilven puhdistaminenkin on maksanut viisi markkaa ja ikkunoiden pesu 25. Nuppineuloja on ilmeisesti ostettu huomattava määrä, mikä ei ole yllättävää tekstiilialan yrityksessä. Tekiköhän juuri Koivistoinen kirjaukset, kun hänen palkkansa on jäänyt yleensä pois? Elin Koivistoinen -niminen nainen näkyy kuvassa Salinin myymälästä vuodelta 1935. Sama henkilö kenties?

1900-luvun alku ei ollut helppoa aikaa Helsingissä, vaikka talous kasvoikin vauhdilla. Kaikki eivät päässeet kasvusta osallisiksi, eikä sosiaaliturvaa ollut. Eläkkeitä ei tavalliselle ihmiselle maksettu. Jokainen pysyi työssä niin kauan kuin terveys kesti, usein korkeaan ikään asti. Työttömyyskorvauksia ei ollut. Työttömyyden kohdatessa ihminen joutui hätätöihin, sukulaisten elättettäväksi tai kerjuulle. Terveiden menettäminen sairauden tai onnettomuuden sattuessa oli kohtalokasta iästä riippumatta. Olisiko tässä syytä siihen, että Salinin yritys päätti avustaa jotakuta?

Uutisia

Pakinaa Palmuista ja muita elokuvamuistoja

”Enemmän funkista, Reino!” -näyttelyn ohjelma tarjoaa sukelluksia Helsingin elokuvahistoriaan. Komisarior Palmu -tietämystään voi testata ja laajentaa *Pakinaa Palmuista* -tapahtumassa, jossa julkistetaan Palmujen kuvauspaikoille johdettava esite. Syksyn mittaan kuullaan elokuvatahtien ja asiantuntijoiden tarinoita kameran edestä ja takaa. Yleisö pääsee auttamaan elokuvahistoriallisessa tutkimuksessa *Tunnistatko kuvauspaikkoja, tiedätkö filmauksista?* -työpajassa. Itse näyttelyyn voi perehtyä yleisöopastuksissa, joista hauskipia ovat kaikkitietävän elokuvajärjestäjä Lahja Nyströmin draamakierrokset. Lisätietoja saa museon tapahtumakalenterista lehden toiseksi viimeiseltä sivulta.

Elokuvajärjestäjä Lahja Nyström tietää tarinat studioiden kulisien takaa.

Museonystävien toimintaa

Helsingin kaupunginmuseon ystävät vierailevat syyskauden 2012 aluksi kaupunginmuseon kokoelmakeskuksessa Malmilla. Syksyn muuhun ohjelmaan kuuluu tuttuun tapaan näyttelyvierailuja ja retkiä. Museonystäviin voi liittyä kaupunginmuseon kotisivujen *Palvelut*-sivun kautta tai noutamalla museosta liittymislomakkeen.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / JUHO NURMI

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / SAKARI KURU

Joulu tulee empire-Helsingin sydämeen

Joulun odotukseen voi virittäytyä jälleen kaupunginmuseon uuden, lokakuussa ilmestyvän joulukalenterin kanssa. Tällä kertaa ollaan Helsingin pääkaupunkiaseman 200-vuotisjuhlan kunniaksi Sofiankadun maisemissa. Nykyajan helsinkiläisestä joulusta tehdään sukelluksia joulutapojen historiaan. Suomen- ja ruotsinkielisen kalenterin lisäksi julkaistaan myös yleisön toivoma englanninkielinen versio.

Museo kirjamesuilla

Helsingin kaupunginmuseo pystytti viime vuonna satavuotisjuhlansa kunniaksi ensi kertaa oman osaston Helsingin kirjamesuille. Osasto oli suuri menestys, ja niinpä kaupunginmuseo palaa tänä syksynä Messukeskukseen oman lipun alla. Tervetuloa messuille 25.–28.10.2012!

Tilaa museon uutiskirje
ja Sofia-lehti

Voit tilata sähköpostiisi Helsingin kaupunginmuseon uutiskirjeen, jossa kerrotaan museon näyttelyistä, tapahtumista ja muusta toiminnasta. Maksuton uutiskirje ilmestyy noin kerran kuukaudessa. Voit tilata ilmaiseksi kotiosoitteeseesi myös kahdesti vuodessa tulevan Sofia-lehden. Molemmat tilaukset voi tehdä museon verkkosivulla osoitteessa www.helsinginkaupunginmuseo.fi tai josakin museon näyttelypisteistä.

Helsingin porrashuoneista kirja

Kaupunginmuseo on inventoinut vuosien ajan kantakaupungin porrashuoneita 1800-luvulta 1940-luvulle, koska monet niistä ovat hyvin säilyneitä tai vanhaan loistoonsa palautettuja. Upein maalauksin ja hehkuvin värein koristetut pääporrashuoneet tehtiin aikoinaan edustustilojen jatkeeksi. Palvelusväki taas kulki vaatimatomia keittiönportaita pitkin.

Nyt Helsingin hienoimmista porrashuoneista on koottu kirja *Porrashuoneet –helsinkiläisten porrashuoneita 1800-luvulta 1940-luvulle*, joka ilmestyy lokakuussa 2012. Siinä porrashuoneita käsitellään muun muassa konservoinnin, rakennushistorian, sosiaalishistorian ja rakennussuojelun näkökulmista. Kirjassa julkaistaan myös museon kevättalvella 2012 järjestämän porrashuoneaiheisen runokilpailun parhaimmistoa.

Funkiksen loistoa Topeliuksenkatu 1:n porrashuoneessa.

Liisa, Laura, Jussi ja Pauli lähdössä maalle kesän viettoon vuonna 1955.

Muistatko rasvaletin?

Kaupunginmuseo kerää tulevaa valokuvanäyttelyä varten 50-luvun muistoja. Millaisia väristyksiä sanat rasvaletti, maitokauppa tai vaikkapa nylonit saavat aikaan? Muistitietokyselyyn voi osallistua syys-lokakuussa 2012 museon verkkosivuilla ja Sofiankatu 4:ssä. Osallistujien kesken arvotaan kutsu kahdelle *Rasvaletti*-näyttelyn avajaisiin syksyllä 2013.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO / JUHO NURMI

✦ Brief in English

BY JERE JÄPPINEN, CURATOR

In her leading article, museum director Tiina Merisalo is inspired by the World Design Capital year and presents examples of service design at the Helsinki City Museum. In a museum, the aim of service design is to improve the accessibility of the cultural heritage for instance by making museum visits easier to a greater number of customers or by using modern technology to spread information.

The City Museum documents the ever-changing Helsinki and the ways of its inhabitants. The Museum is not interested only in the most elegant neighbourhoods and social groups, but also the simple fundamentals of everyday life are an important theme. One of those is washing clothes and linen. In 1959, the City of Helsinki founded a modern laundry in Koskela to serve the growing number of municipal hospitals and retirement homes. After changes of ownership, the laundry in Koskela is now merged with a larger one and closed. Shortly before, the City Museum documented its premises, working processes and personnel in order to preserve knowledge of this epoch of washing technology and a worker community and culture linked with it.

Made in Helsinki 1700–2012 is the most extensive exhibition that the City Museum presents during the World Design Capital year. The exhibition showcases the roots of Helsinki design all the way to the time when the concept of design was not familiar in Finland. It reveals surprising viewpoints into the world of design items and hints that the history of Finnish design could be told in a different manner. Various items from 18th-century Helsinki to the modern times are on display: from silver beakers to enamel buckets, square pianos to curtain tassels and millinery hats to outdoor overalls. Helsinki's handicraft tradition is very much alive today, and the exhibition presents the masterpieces of modern craftsmen side by side with museum pieces.

As the regional museum of Central Uusimaa, the Helsinki City Museum has the task of helping the museums of the region to improve their marketing, among other things. A joint project of the three regional

HELSINKI CITY MUSEUM / IIRA LAUNIALA

museums of Uusimaa has now resulted in a new website at www.museo-opas.fi gathering information in Finnish, Swedish and English about over 180 museums. The ancient region of Uusimaa is rich in history, culture and art, documented in a plethora of museums. The new web portal offers an opportunity to browse different museums, well presented with concise texts and high-quality photos. A choice of itineraries, based on various themes and methods of transport, is suggested.

The Sederholm House, the oldest building in downtown Helsinki, has witnessed a multitude of inhabitants and businesses since its construction in 1757. The newest change in its long history will dedicate this antique house to the youngest inhabitants and guests of Helsinki, as the City Museum relocates there the activities of two former filial museums, the Children's Museum and School Museum. Some old favourites will be found in the new premises, such as the 1920s classroom and collections room. Many new attractions will be offered: an 18th-century street and shop, a puppet theatre and a 1970s "grandma's home" – all designed for hands-on activities and inviting kids to play and learn.

Juhani Aho, a well-known Finnish writer, came as a young student to Helsinki in the

What were these used for?
Made in Helsinki exhibition opens the mysteries of traditional crafts and industries.

1880s. He later wrote a scandalous novel *Helsinkiin* (To Helsinki), which describes a similar youth, fresh out of school, traveling from a small town to the capital. He is confused by memories of his background and expectations of liberal city life, also evoking fear in him. He is influenced by a more experienced colleague, who, when they finally arrive in Helsinki, leads the youth right away to a restaurant. The young man is fascinated by the glittering night life of the 1880s Helsinki – a description that lures also a modern reader. But the closing scene shows our drunken hero on his way to a brothel, foreboding his ruin.

A museum curator was studying the 1920s account book of a Helsinki factory as she became intrigued by a frequently repeated entry *tiggare* (beggar). A beggar came regularly to the factory office for years and got each time a small sum of money, carefully noted in the accounts. This practice must have been accepted by the management, which makes it even more curious. Who was this beggar? Perhaps a former worker of the factory, now in trouble? The answer can hardly be found any more, but these scrupulous notes in accounts preserve a touching trace of the social problems in the 1920s Helsinki.

Tapahdumakalenteri

KAIKKIIN TAPAHTUMIIN ON VAPAA PÄÄSY.

ELOKUU

- su 19.8. *Historiallinen piknik* klo 13–15
Tuomarinkylän kartanomuseon puistossa
- to 23.8. *Taiteiden yö*
Sofiankatu 4:ssä ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttely on auki klo 19–22.
Sederholmin talossa
Näköalapaikka – kertomuksia Pihlajamäestä -näyttely on auki klo 19–22.
Hakasalmen huvilassa *Made in Helsinki 1700–2012* -näyttely on auki klo 19–22.
Tuomarinkylän kartanolla on ohjelmaa koko perheelle klo 17–21.
- su 26.8. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ke 29.8. Neulomuksia ja muisteluksia klo 13–14.30 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- to 30.8. Yleisöopastus klo 17 ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä

SYYSKUU

- ke 5.9. Uusix-verstaan työpaja: *Koruja pyörän sisäkumista* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 6.9. Minna Sarantola-Weiss: *Suomalaisen muotoilun pääkaupunki*. Esitelmä klo 18 Hakasalmen huvilassa
- su 9.9. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ti 11.9. Yleisöopastus klo 13 ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä
- to 13.9. Yleisöopastus *Made in Helsinki*
-näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 13.9. *Pakinaa Palmuista*
-keskustelutilaisuus klo 17 Sofiankatu 4:ssä
- su 16.9. *Lahja paljastaa filmistudion salat*
-draamakierros klo 13 Sofiankatu 4:ssä
- to 20.9. Elina Kallio: *Varhaiset reklaamin ammattilaiset – Hirvikallion kilpimaalariveljekset*. Esitelmä klo 18 Hakasalmen huvilassa

- su 23.9. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ke 26.9. Neulomuksia ja muisteluksia klo 13–14.30
Tuomarinkylän kartanomuseossa
- to 27.9. Pirkko Madetoja: *Hetekan henki. Miten hygienia ja ideologia kohtasivat putkihuonekaluissa*. Esitelmä klo 18 Hakasalmen huvilassa

LOKAKUU

- ke 3.10. Uusix-verstaan työpaja: *Trikookuteesta virkaten* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 4.10. Yleisöopastus *Made in Helsinki*
-näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- su 7.10. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- ti 9.10. Yleisöopastus klo 13 ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä
- to 11.10. *Lahja paljastaa filmistudion salat*
-draamakierros klo 17 Sofiankatu 4:ssä
- to 11.10. Marjaana Niemi: *Telakan jyske, kahvipaahdannon tuoksu. Helsinki teollisuuskaupunkina*. Esitelmä klo 18 Hakasalmen huvilassa
- ke 17.10. *Tunnistatko kuvauspaikkoja, tiedätkö filmauksista?*
-elokuvatyöpaja klo 13–14.30 Sofiankatu 4:ssä
- to 18.10. Satupäivä klo 9–11
Tuomarinkylän kartanomuseossa
- to 18.10. Yleisöopastus ruotsiksi *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 18.10. *Tähdet kertovat* -muistelutilaisuus klo 18 Sofiankatu 4:ssä
- su 21.10. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- to 25.10. Minna Santakarin erityisopastus elokuvalavastuksen historiasta klo 18 ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä
- 25.–
28.10. Kaupunginmuseo Kirjamesuilla
- su 28.10. Yleisöopastus ruotsiksi klo 13

- ”*Enemmän funkista, Reino!*”
-näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä
- ke 31.10. Neulomuksia ja muisteluksia klo 13–14.30 Tuomarinkylän kartanomuseossa

MARRASKUU

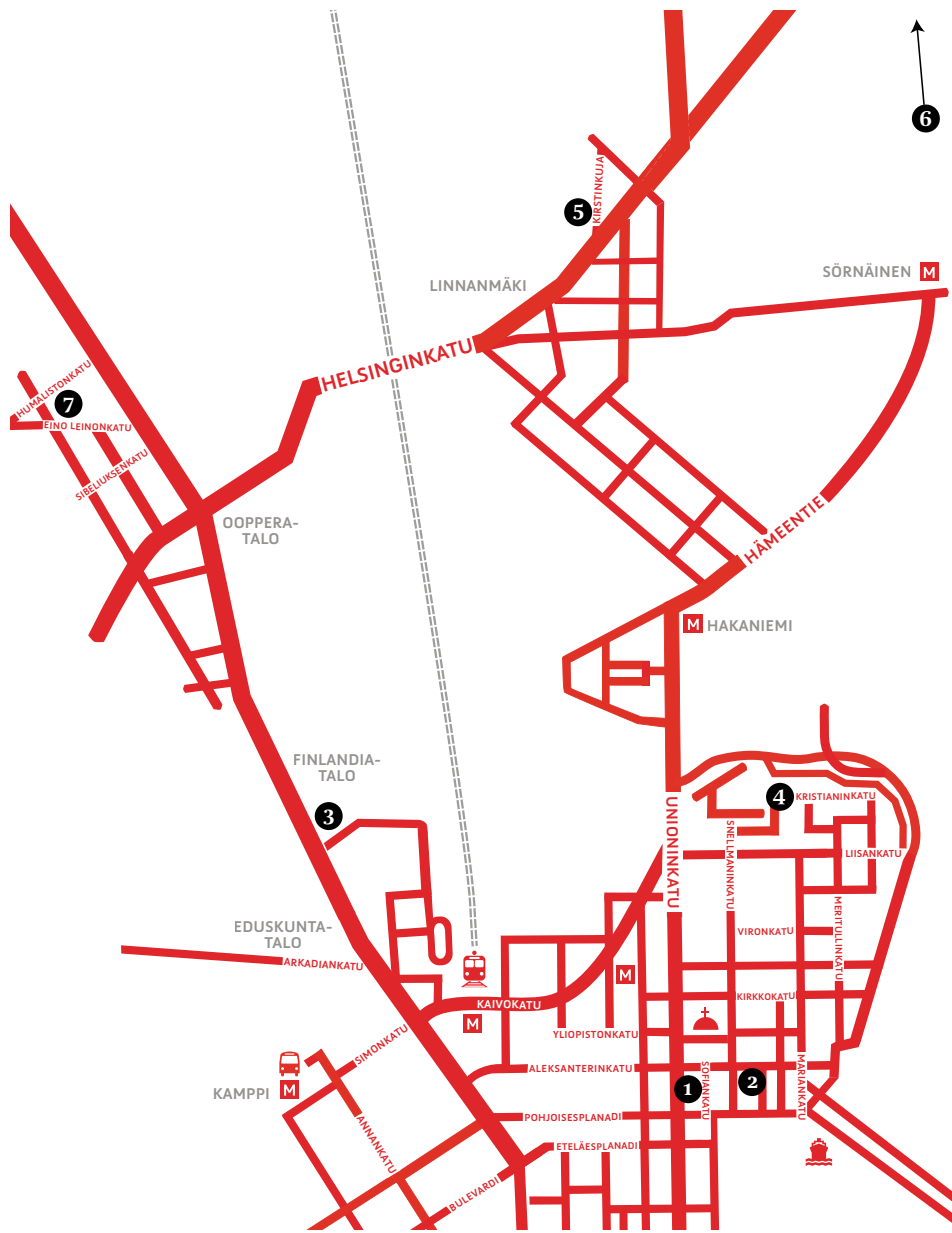
- to 1.11. Yleisöopastus *Made in Helsinki*
-näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- to 1.11. Joanna Weckman: *Aikamatka elokuvapuvustuksen historiaan* klo 18 Sofiankatu 4:ssä
- su 4.11. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- su 4.11. Yleisöopastus
Tyylikästä-näyttelyssä klo 14 Tuomarinkylän kartanomuseossa
- ke 7.11. Uusix-verstaan työpaja: *Kortteja isälle tai jouluksi* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 8.11. Yleisöopastus *Made in Helsinki*
-näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa
- su 11.11. *Kultaa ja hopeaa* -tapahtuma klo 12–15 Hakasalmen huvilassa
- to 22.11. Yleisöopastus klo 17 ”*Enemmän funkista, Reino!*” -näyttelyssä Sofiankatu 4:ssä
- la 24.11. *Iloiset naamiohuvit* -lastenjuhla klo 12–15 Lasten kaupunki -näyttelyssä Sederholmin talossa
- su 25.11. Johdanto *Made in Helsinki*
-näyttelyyn klo 13.30 Hakasalmen huvilassa
- to 29.11. Yleisöopastus ruotsiksi *Made in Helsinki* -näyttelyssä klo 17 Hakasalmen huvilassa

JOULUKUU

- su 2.12. *Adventin aavaus* Sofiankadulla, Sederholmin talossa, Ruiskumestarin talossa ja Tuomarinkylän kartanomuseossa
- ke 12.12. Uusix-verstaan työpaja: *Jouluisia yllätyksiä kotiin ja lahjaksi* klo 13–14.30 Hakasalmen huvilassa
- to 13.12. *Joulun koululaluja* klo 18 Sederholmin talossa

TAMMIKUU

- to 10.1. *Tieteiden yö* klo 18–22 Sofiankatu 4:ssä

musée

HELSINGIN KAUPUNGIN

Helsingin kaupunginmuseo
 PL 4300
 FI-00099 Helsingin kaupunki
 Puh. (09) 3103 6630
www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Helsingfors stadsmuseum
 PB 4300
 FI-00099 Helsingfors stad
 Tfn (09) 3103 6630
www.helsingforsstadsmuseum.fi

Helsinki City Museum
 P.O.Box 4300
 FI-00099 City of Helsinki
 Tel. (09) 3103 6630
www.helsinki.citymuseum.fi

Löydä nostalgisten Helsinki-elokuvien huikea visuaalinen maailma ja sen tekijät.

Kaupunginmuseon päärakennuksessa on "Enemmän funkista, Reino!" – Design Helsinki-elokuvissa -näyttely. Kino Engel 2:ssa esitetään päivittäin Helsinki-aiheisia dokumenttifilmejä.

1 Sofianskatu 4
 15.2.2012–13.1.2013
 ma–pe klo 9–17, to klo 9–19, la–su klo 11–17

Lähiömuistoja ja lasten museoiloja kantakaupungin vanhimmassa kivitalossa.

Näköalapaikka – kertomuksia Pihlajamäestä 26.8. asti. Marraskuussa ikivanha talo omistetaan kaupungin nuorimmille, kun siitä tulee Lasten kaupunki.

2 Sederholmin talo
 Aleksanterinkatu 18, puh. 3107 8519
 26.8. asti ke–su klo 11–17, to klo 11–19
 21.11. alkaen ti–pe klo 13–17, la–su klo 11–17

Helsinkiiläisen designin vaiheita hopeapikareista haalareihin vanhassa huvilassa.

Made in Helsinki 1700–2012 avaa yllättäviä näkökulmia esineiden maailmaan ja ulottaa helsinkiiläisen muotoilun juuret aikaan, jolloin sanaa design ei tunnuttu.

3 Hakasalmen huvila
 Mannerheimintie 13d, puh. 3103 6529
 Näyttelyiden aikana ke–su klo 11–17, to klo 11–19

Tunnelmallinen pikkuporvariskoti Kruununhaan sydämessä.

Kantakaupungin vanhin paikallaan säilynyt puutalo, joka valmistui 1818, on sisustettu 1860-luvun pikkuporvariskodiksi. Joulun alla museossa on arkisin poikkeusaukioloajat.

4 Ruiskumestarin talo
 Kristianinkatu 12, puh. 3107 1549 tai 3103 6630
 16.9. asti ja 7.11.–6.1. ke–su klo 11–17

Pieniä koteja ja pihapuiden suhinaa: kodikas museo esittelee hellahuoneiden arkea.

Linnanmäen juurella sijaitseva tunnelmallinen museo esittelee 1900-luvun helsinkiiläisten työläiskotien elämää, joka heijastaa kaikkien suomalaisten arkipäivän historiaa.

5 Työväenasuntomuseo
 Kirstinkuja 4, puh. 3107 1548 tai 3103 6630
 9.5.–30.9. ke–su klo 11–17

Tyylikästä-näyttely esittelee sisustustyyliä barokista jugendiin.

Tuomarinkylän kartano 1790-luvulta sijaitsee Pohjois-Helsingissä. Päärakennuksessa on esillä kaupunginmuseon hienon huonekalu- ja koriste-esinekokoelman aarteita.

6 Tuomarinkylän kartanomuseo
 Tuomarinkyläntie 7, puh. 3107 1568
 ke–su klo 11–17

Istahda menneen ajan ratikkaan tunnelmoimaan.

Helsingin vanhin raitiovaunuhalli (vuodelta 1900) on osa Kulttuuritehdas Korjaamo. Ratikkamuseon näyttelyssä tarkastellaan Helsingin raitiovaunujen vaiheita matkustajan näkökulmasta.

7 Ratikkamuseo
 Töölönkatu 51 A, puh. 3103 6630
 ma–su klo 11–17

Seitsemän museota – aina vapaa pääsy!